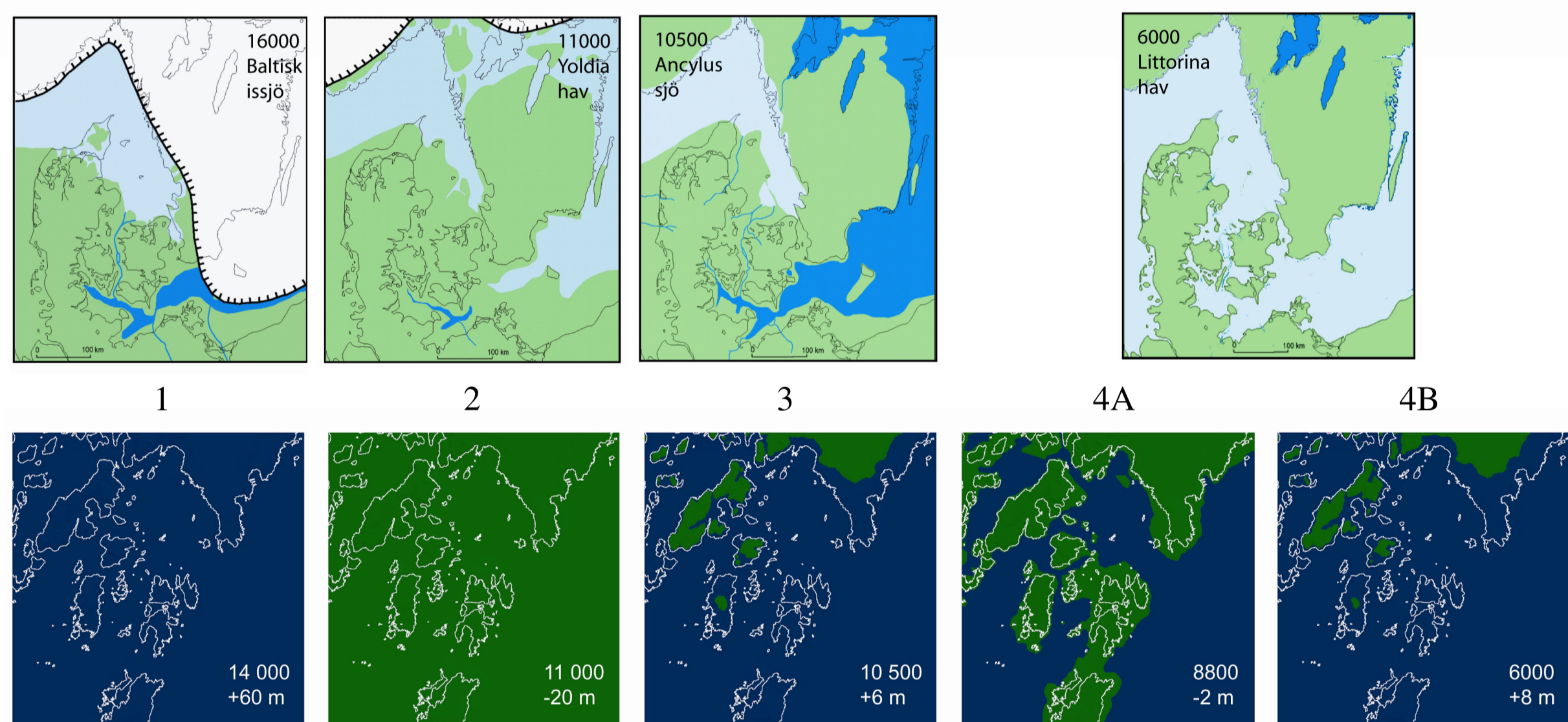


LAND och HAV – Östersjöns historia i Torhamns skärgård

Östersjöns historia

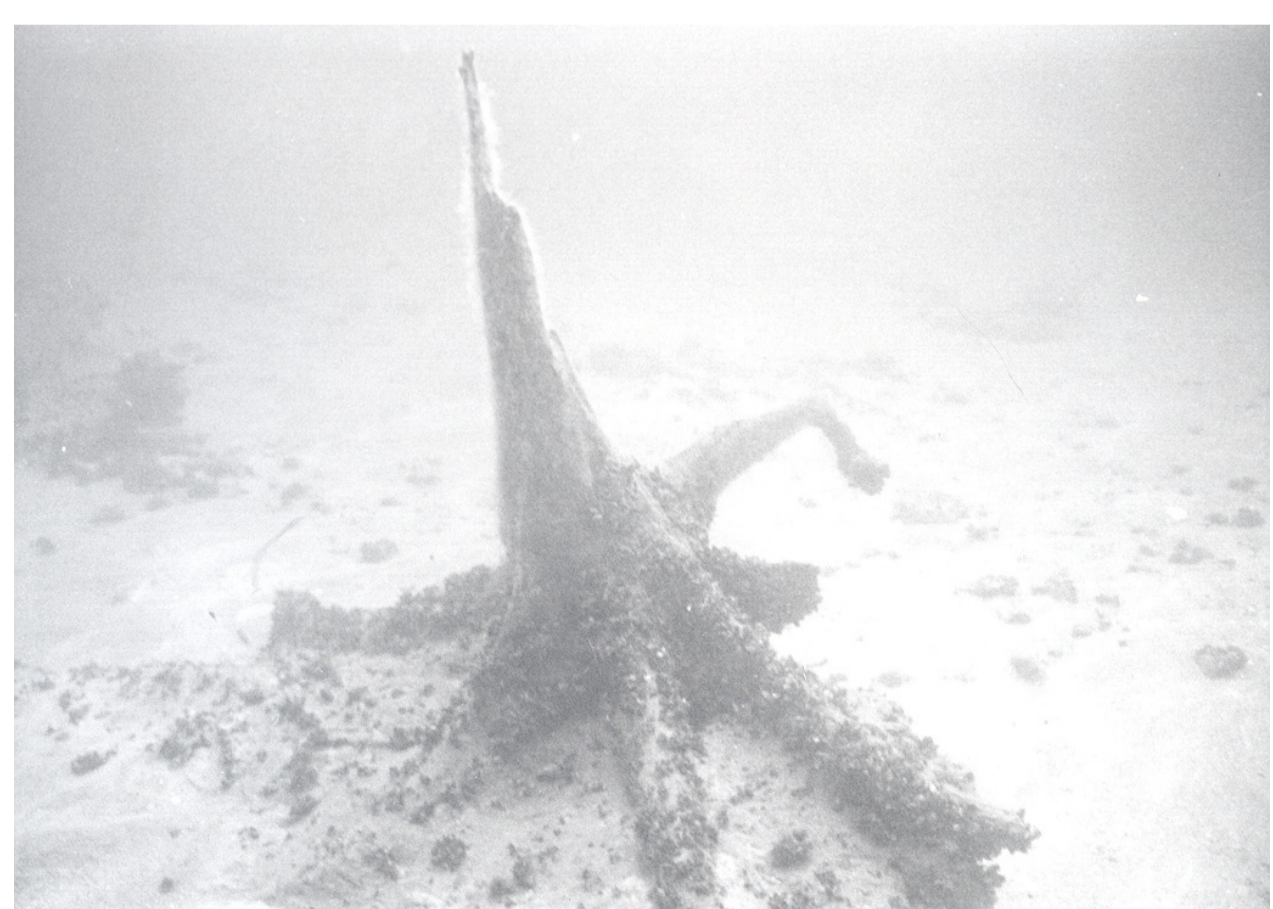
Östersjön har genomgått en dramatisk utveckling sedan istiden. Kustlinjen har påverkats av samspelt mellan landhöjning (orsakad av den allt mindre tyngden från den smältande inlandsisen) och världshavets stigning (från ca -120 m för 20 000 år sedan till nutida nivå, orsakad av den globala isavsmältningen). Detta har i sin tur påverkat "dämning och svämning" av pasströsklarna i Mellansverige och de danska sunden. Blekinge är ett klassiskt område för studier av Östersjöns historia och kustlinjens förändringar – från Högsta Kustlinjen/HK på +65 m bildad för ca 15 000 lågvatten (regressioner) eller högvatten (transgressioner). År sedan till dagens 0-nivå. Däremellan har det förekommit perioder med Strandförsjutningskurvan visar kustlinjens förändringar sedan landskapet blivit isfritt. I vår skärgård ser vi spår av en kraftig regression under Yoldiahavets tid för ca 11 000 år sedan och flera små transgressioner under Littorinahavets tid mellan 6500 och 4000 år före nutid. Fotot visar klapperstensfältet med tre strandvallar på Inlängan. Dessa är bildade under tre Littorinatransgressioner.



Dessa kartsviter visar södra Östersjön under fyra äldre tidsskeden och Torhamnskärgårdens landområden under motsvarande skeden.

YOLDIA skogen i Korran för 11 000 år sedan

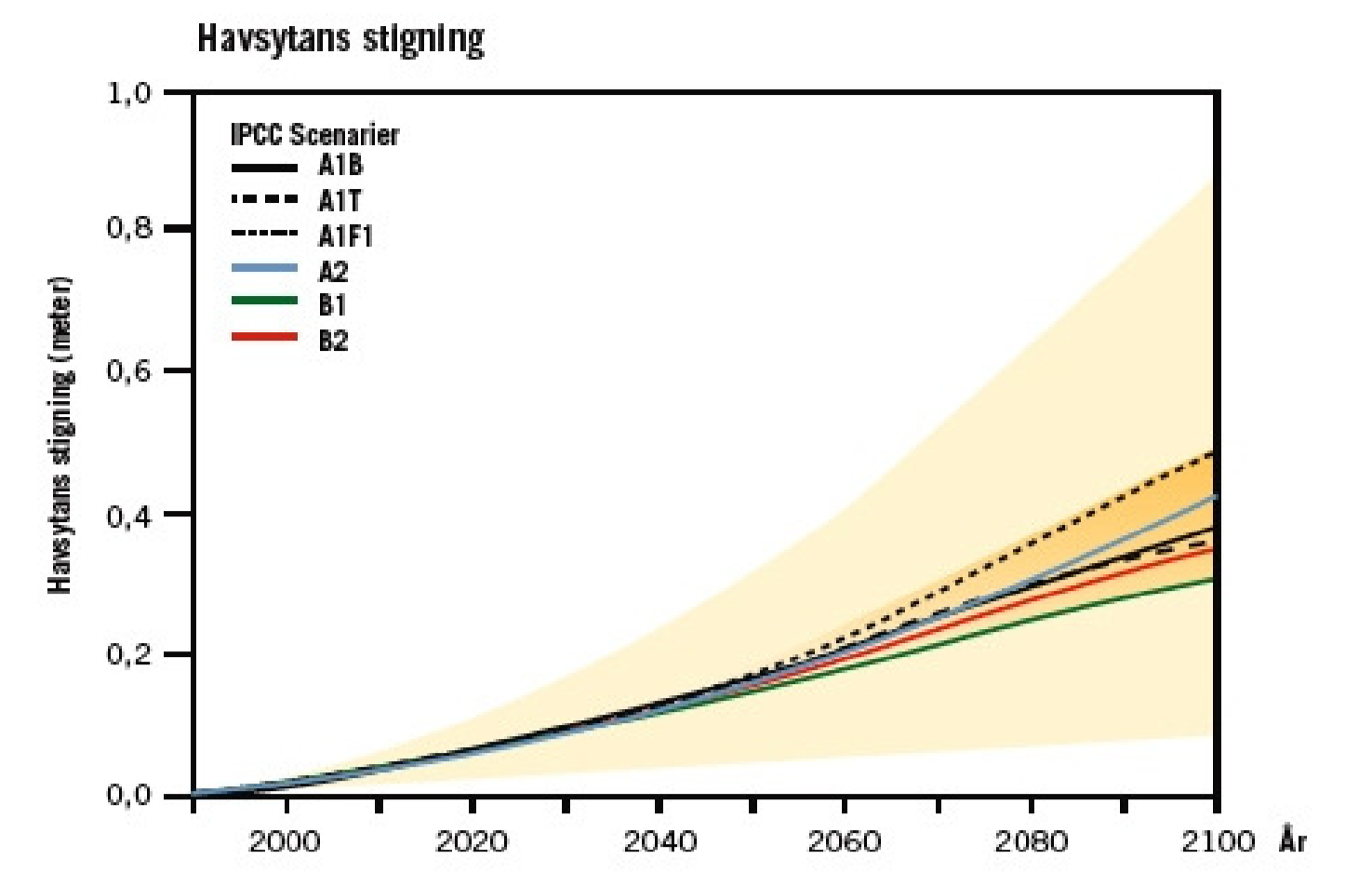
Yoldiahavet existerade under ett årtusende. Då hade Östersjön förbindelse med Västerhavet genom Närkesundet i Mellansverige. Världshavet hade fortfarande en låg nivå och Sydsverige hade inte återhämtat sig från landets nedpressning. Södra Östersjöns grundområden liksom de danska sunden var torrlagda. I Hanöbukten utanför Kivik låg stranden på ca -30 m, utanför Blekinge på ca -20 m – fiskare har ofta trälut upp trädstubbar från dessa djup. Hela Torhamnskärgården var en del av fastlandet (se kartan ovan). I vår hamnvik Korran finns en mängd tallstubbar som ofta påträffats vid muddring på 2-3 m djup. Dykare har tagit upp stubbar som kol-14 daterats till ca 11 000 år (se stubben intill skärmen). Det svartvita fotot visar en faststående stubbe på havsbotten utanför Kivik på ca -15 m.



Landskapsrekonstruktionen visar en sydsvensk skog för ca 11-10 000 år sedan. De dominerande trädslagen var tall, björk och hassel. Detta var före ekskogarnas tid. Uroxe och älg betade i gläntorna. Fiskare/jägare bodde vid kusten och insjöarna – en benharpun med en ålder av drygt 8000 år har påträffats utanför Utklipporna!



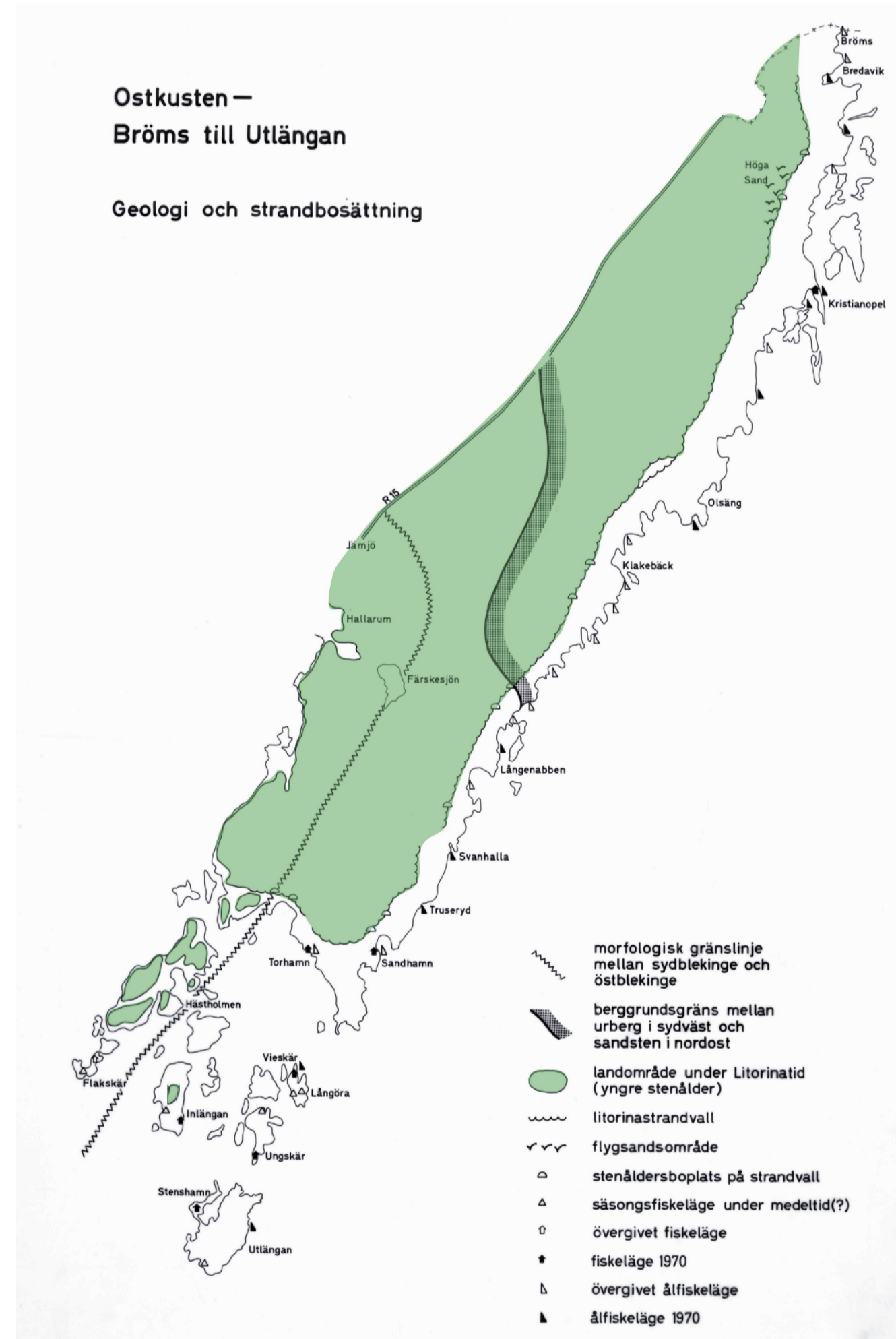
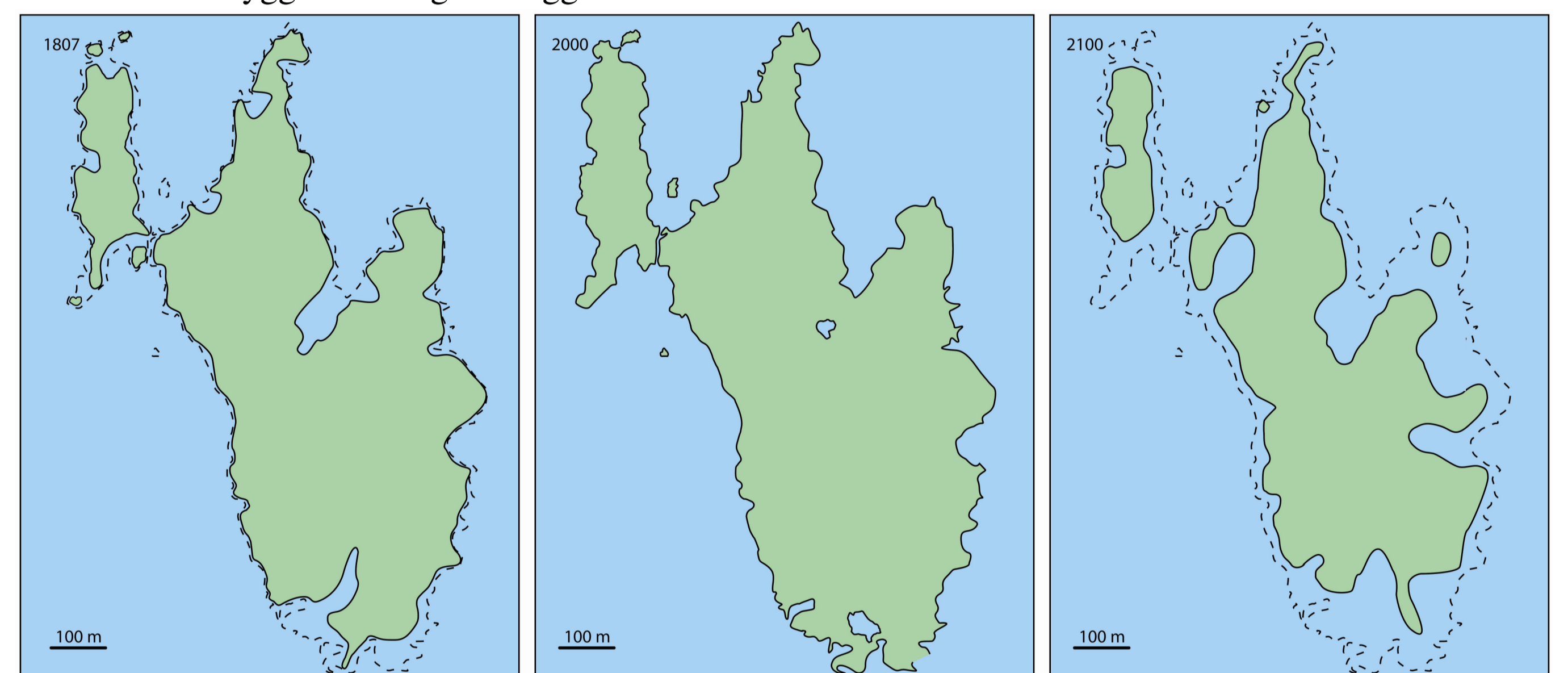
FN rapporten om framtida klimatförändringar innehåller en prognos för havsytans stigning fram till 2100. Det finns olika beräkningar men sannolikheten är stor för en global stigning med ca 40 cm (hos oss reducerad med ca 5 cm för landhöjningen i Blekinge). Osäkerheten varierar dock från +20 till +80 cm. Mycket tyder också på ökad stormfrekvens och vintrarnas högvattennivå ligger ofta 1 m över medelvattnet.



Långören som ligger lägre än 2 m över medelvattnet påverkas i hög grad av stormar och högt vattenstånd. Fotot visar att öns norra del nästan dränktes under ett högvatten med nivån +60 cm i februari 2007. Det ger oss en föreställning om vad som kan hända om växthuseffekten drabbar jordens klimat så som prognoserna förutsäger.



Dessa kartor belyser strandens förändringar under de senaste 200 åren och ett troligt scenario för år 2100. Tillväxten av landområden i vikar och sund beror främst på igenväxning av stränderna men också på landhöjning (ca 5 cm/100 år utefter blekingekusten). Kartskissen år 2100 bygger på kartering av högvattennivån ca +80 cm vintern 2007. Den antyder konsekvenserna för såväl nuvarande som ny strandnära bebyggelse! Långören ligger under 2 m nivån!



LITTORINAHAVET under yngre stenåldern

Under yngre stenåldern 6000-4000 år före nutid låg stranden 5-8 m högre än i våra dagar. Fiskare/jägare bodde på Littorinstrandvallen runt Torhamns halvön, från Gisslevik till Olsäng. Havet var rikt på fisk, fågel och säl. Utgrävningar har gjorts i Gisslevik och Sandhamn (Pysslingebacken). Möjligt fanns det en boplats även på Inlängan, skärgårdens högsta ö. I varje fall finns det på strandvallsåsen norr om klapperstensfältet rester av ett gravfält med hällkistor från perioden 4500-4000 år före nu. Fotot visar en hällkista efter utgrävning 1957. Kartan visar den dåtida kustlinjen med s.k. gropkeramiska boplatser markerade. Där finns också en symbol för fiskeleget som brukats under de senaste århundradena, särskilt för ålfiske under 1900-talet. Detta antyder en kontinuitet i kustlandskapets näringsfång.



På den gropkeramiska stenåldersboplatsen Pysslingebacken i Sandhamn har man hittat mängder av keramikbitar med dekorationer – förr kallades dessa krukfragment för "pysslingebröd". Bilden visar en rekonstruktion av en kruka. I påsen förvaras en keramikbit från denna boplats.

Sammanställning av Björn E. Berglund

Fakta
Flera publikationer av Björn Berglund m.fl. och Björn Nilsson. Lunds Universitet samt FN's klimatrapport (IPCC)
Teknisk support
Johannes Edvardsson och Thomas Persson, Geologiska institutionen, Lunds Universitet
Teckning
Nils Forshed (från Sveriges Nationalatlas)
Foto
Lars Hansen (Kivik stubbe), Björn Berglund (övriga)